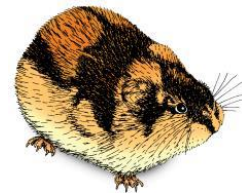

Sabima kartleggingsnotat 12, 2020

Herpetilkartlegging med hovedvekt på slettsnok

Av Beate Strøm Johansen

Herpetilkartlegging med hovedvekt på slettsnok

Årets herpetilkartlegging har hatt hovedfokus på slanger, og på tross av koronapandemi-regler har det vært mulig å gjennomføre 3 slangetreff i Norge, men med få deltakere per treff. Formålet har vært kunnskapsoppbygging hos slangeinteresserte personer, med hovedfokus på framtidig kartlegging og rapportering i www.artsobservasjoner.no. På tross av at vi kun har 3 slangearter i Norge, er det et fåtall som kan artsbestemme disse, og dermed registrere dem. Sørlandet har alle de norske reptilartene, og her er trolig de største forekomstene av slettsnok. Slettsnok er vår sjeldneste slangeart og den eneste norske reptilen på rødlista. Det er derfor naturlig med hovedfokus på denne arten. I tillegg pågår det en kartlegging av melanistiske reptiler i 2020. Med hjelp av Facebook og messenger har forfatteren fått i gang grupper for slange-entusiaster som har tilbrakt utallige timer ute i felt for å lete etter slanger å kartlegge. Årets midler brukes til å dekke resieutgiftene deres.

Emneord: Slange, Coronella austriaca, Reptiler

Kort om Herpetilårets arrangementer 2020

Beate Strøm Johansen fikk i 2020 økonomisk støtte til kartlegging av arter med hovedvekt på herpetiler (amfibier og reptiler), der opplæring av frivillige i felt har vært en viktig del. Det har vært arrangert små kartleggingsksamlinger/ herpetiltreff/ slangetreff/ slettsnoktreff: 1.samling i Moss m omegn 8-10.mai 2020, 2.samling i Kristiansand 3-5.juni 2020, 3.samling i Kristiansand 28.juni-2.juli 2020. På grunn av koronapandemien har det ikke vært ønskelig å ha med for mange deltakere på hvert treff, derfor har ikke treffene blitt annonsert vidt og bredt. De siste par årene har Beate blitt kontaktet av personer som har vist spesiell interesse for å lære mer om våre slangearter med ønske om å kartlegge, så disse personene ble invitert med i messengergrupper der slangetreffene ble organisert.

Beate ble kontaktet og spurt om å dra til øya Hydra i Flekkefjord, der innringer mener at folk slår i hjel slettsnokene fordi folk tror det er hoggorm (imidlertid er det usikkert om det forekommer hoggorm på øya). Beate og Olav dro til Hydra og gjorde funn av en nyfødt slettsnokunge 22.august, og la inn så inn informasjon om slettsnok i Facebookgruppa «Hva skjer på Hydra» samme dag. Dette medførte avisoppslag i avisa Agder, og masse engasjement i FB-gruppa, og en del innsendte slettsnokobservasjoner fra øya.

Det var også en kartleggingshelg på Østre Randøya i Kristiansand 11-12.juli, der Beate fant 7 slettsnok og fikk en nyutdannet biolog til å bli hektet på herpetiler! Beate fulgte opp med en ny tur til Ø. Randøya 1.september, og fant da en nyfødt slettsnokunge av den sjeldne stripete morfen!

Beate har også tatt med seg enkeltpersoner, par og familier ut på slangeleting, og noen kom helt fra Østlandet for å få se slettsnok.

Gjennom lokalaviser, facebook og blogg har Beate fått publikum til å sende inn herpetilobservasjoner. Spesielt kom det mange herpetilobservasjoner inn etter store avisoppslag i Fædrelandsvennen (17.juli 2020) og Avisa Agder (25.august 2020). Innsendere er blitt oppfordret til selv å rapportere i [www.artsobservasjoner \(AO\)](http://www.artsobservasjoner(AO)), og Beate har hjulpet flere via telefon/ epost/ sms/ messenger med å få til dette. Noen av disse er nå blitt erfarne rapportører. I tillegg legger Beate inn i AO alle observasjoner som publikum ikke ønsker å rapportere selv, - dette gjelder observasjoner fra hele landet og pågår kontinuerlig.

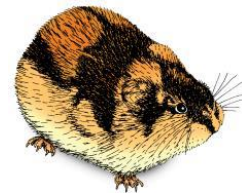
Melanismekartleggingen 2020

I 2020 har Norsk Herpetologisk Forening (NHF) V/leder Thor Håkonsen og kasserer Pål Sørensen arrangert en kartlegging av melanistiske reptiler i samarbeid med Beate Strøm Johansen ved Naturmuseum og botanisk hage, UiA. Informasjon om dette ble publisert i Fauna (medlemsbladet til NZF), på nettsidene og Facebooksidene til NHF, og på Naturbloggen.uia.no (<https://naturblogg.uia.no/na-kartlegges-sorter-slanger-og-firfiser/>), samt på Facebook til Naturmuseet, NZF-Sørlandsavdelinga, og deltakerne privat. Det viste seg at dette har vært nyttig. Når publikum har søkt opp informasjon om slanger, har de kommet fram til Naturbloggens innlegg eller til informasjonen på nettsidene, der de fant kontaktinformasjon til personer som kunne hjelpe dem med slangebestemmelser. Også den nasjonale kartleggingen av slettsnok som Beate foretok i 2019, har kommet opp når folk har søkt om slangeinformasjon, og der har de funnet kontaktinformasjon til Beate. Det har kommet inn mye og svært interessant informasjon fra publikum rundt i landet. Thor, Pål og Beate har fordelt arbeidet med melanismekartleggingen mellom seg, og det omfattende materialet vil bli bearbeidet høst/vinter 2020-21.

Forskning på slettsnok

Til vanlig jobber Beate Strøm Johansen som forsker ved naturmuseum og botanisk hage, UiA i Kristiansand, med et stort forskningsprosjekt på slettsnok. Til nå har 6 studenter tatt bacheloroppgaven på slettsnokprosjektet. Noen av disse studentene har fortsatt med å kartlegge slanger på fritiden, og tar med sine venner og familie i felt. Ute i studieområdene har Beate satt opp informasjonsplakater om slettsnokprosjektet, med kontaktinformasjon der folk kan sende inn bilder og slangeobservasjoner. Dette har vist seg å være svært vellykket. Både fordi publikum bidrar med verdifulle data til forskningen, men spesielt fordi folk får kunnskap om en dyreart som de ikke visste eksisterte. Når alle får rask tilbakemelding og mer informasjon om funnet sitt, er det mange som forteller at de nå er blitt svært interessert i disse slangene og gjerne vil bidra til flere observasjoner! Det er håp om økende kunnskap og holdningsendring om denne underforståtte dyregruppen i Norge. Til syvende og siste går alt ut på ønsket om å bevare arter og naturen.

Litt fra SLANGETREFFET 2020 Sørlandet 3-5juni 2020

Kort Oppsummering:

11 personer deltok på slangetreffet 2020 hele eller deler av tiden:

Til stede: Beate S Johansen, Pål Sørensen, Sara Didriksen, Olav Didriksen, Torill Jacobsen, Jens Ivar Andreassen, Ravn Revheim, Raket Jacob, Tor Arild Esperås, Rune Langemyr, Sunniva Sandbu Numme.

Det var flere personer som hadde ytre ønske om å være med, men som ikke fikk fri fra jobb og skole.

En messengergruppe ble opprettet for alle aktuelle personer som ønsket å delta, der avtaler om sted og tid ble gjort.

Pål Sørensen (Norges slettsnokeekspert med master på slettsnok, og kasserer i Norsk Herpetologisk Forening NHF) kom fra Oslo/Nesodden for å bidra med sin livslange kompetanse på herpetiler, og Sara Didriksen Sperre kom fra Sandnes i Rogaland for å lære artsbestemming av herptiler og begynne å kartlegge i Rogaland og registrere i Artsobservasjoner.

Alle deltakerne fikk informasjon om Artsobservasjoner, og ble oppfordret til å opprette konto der og begynne å rapportere.

Totalt ble det funnet: 6 buorm, 2 hoggorm, 1 nordfirfisle, 7 slettsnok, 3 stålorm + 1 ukjent slange.

For deltakerne var det mye, god læring i å se på nært hold de 3 slangeartene vi har i Norge + stålorm, for å lære seg å gjenkjenne og skille disse artene. Beate Strøm Johansen har håndteringstillatelse fra Miljødirektoratet og Mattilsynet på buorm og slettsnok i forbindelse med forskningsprosjektene på disse. Deltakerne fikk kyndig veiledning i hvordan man skal holde slanger og hvordan de kan kjønnsbestemmes, og hvordan veiing, måling og DNA-prøver taes.

Onsdag 3.juni 2020 - sol og svært varmt:

Møvik Fort kl 08-14: 9 personer med. Funn: 5 buorm, 2 stålorm, 3 slettsnok.

Langenes gamle søppelfylling: kl 1420-1530: 7 personer med. Funn: 1 buorm.

Finsland, Tom Nygård med pop. av sorte firfislere kl 1600-1730: 4 personer med.

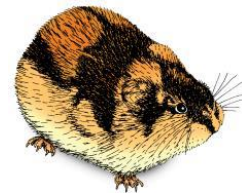
Funn 1 firfisle + en flat overkjørt hoggormunge på veien forbi gården.

Da denne dagen var svært varm og solrik, ble det etter hvert altfor varmt til å finne herpetiler. Det var derfor bra at vi startet så tidlig om morgenen og fikk oppleve 10 stk reptiler under morgensolinga på Møvik Fort.

Torsdag 4.juni 2020 - regn i natt og om morgenen.

Møvik Fort kl 0920-1500: 9 personer med. Funn: 1 stålorm, 2 slettsnok, 1 hoggorm, 1 ukjent slange.

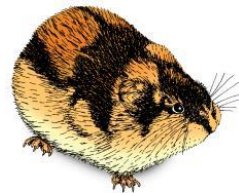
Fredag 5.juni 2020 - regn og storm hele natten, regn utover hele dagen, opphold i 15-tida. Kun 3 personer med i dag.

På grunn av regnvær ble det en kjøretur til Søgne der Pål, Sara og Beate gikk inn i skogen for å se på lokaliteten til en innsendt slettsnok med merkelig mønster ved **Tinnkjønn**. Deretter kjørte vi til **Hellevika** i Langenes for at Pål skulle vurdere slettsnokhabitater der (positiv). Så kjørte vi rundt i Søgneområdet for å se på potensielle slettsnokhabitater. Kl 15 ble Sara kjørt til Kristiansand for å ta toget hjem. Pål og Beate dro rett til **Møvik Fort** da det nå var oppholdsvær, og fant da 2 adulte slettsnok, gjenfunn fra i fjor. Pål Sørensen dro hjemover til Oslo-traktene kl 1800.

Så lykkelig blir man når man holder sin første slettsnok!

.....

FORSKER PÅ SLETTSNOK. Koloni på Kanonmuseet

Gleden er stor når Beate Strøm Johansen har funnet slettsnok nummer 82 på botepren ved Kanonmuseet. FOTO: TONGER ØRELAND

Her finner hun den 82. slangen

Slettsnoken er rødlistet, men rundt Kanonmuseet på Møvik finnes en av Norges tetteste bestander.

KRISTIANSLAND

– Gullgulle. Nå skal jeg sette deg tilbake under steinen, koseprater Beate Strøm Johansen til slettsnoken. Vi befinner oss ved kanten 3 på Kanonmuseet på Møvik i Vågsbygd. Verdens nest største landhester kanon er ikke den eneste attraksjonen her, for i dette område er også noen av Norges spiddeste slanger.

– Det er bare i Østfold det er funnet en like tett bestand av slettsnok i Norge, forteller Johansen. Hun er ansatt ved Naturmuseet og botanisk hage. Universitetet i Agder, og de siste fem årene har hun arbeidet med Slettsnokprosjektet. Len tid lever artsansvarlig, det er truet, mener hun det er viktig å lære så mye som mulig om slettsnoken.

– Vi vet veldig lite om den, og skal vi kunne følge med på om en bestand beveger seg opp eller ned må vi jo kartlegge den, sier hun. Beate Strøm Johansen avsluttet denne uka et tidlig feltarbeid

blant buskene og fyllingene på Møvik. Her har hun kartlagt bevegelsene til ti radiomerkede hamslettsnoker, og her hadde hun og studenter i april måned funnet 81 individer. På to andre lokaliteter i Kristiansand har hun jobbet i løst år med slettsnokkartlegging.

KANUTRYDDES

– Det kreves utrolig mye utholdenhet. Slettsnoken er lite mobil, og derfor er de også skrøpelige. En slettsnok kan leve hele sitt liv her

og i andre faser for reptilene hun forsker på.

SPISER HOGGORM

– En av de radiomerkede hamsnokene fant jeg drept og ille tilrettet. Jeg frykter at det har vært en hoggorm som ikke overlevte bløddryggen på musasomområdet. Senderne var vekst, så den ligger kanskje i en hindsomage, sier hun.

Selv om en slettsnok liv er farerfullt, er det også en del dyr som har passet seg for den. Andre reptiler kan for eksempel ligge tyst an som de møter snoken.

– Den spytter som en kvellerlange. Jeg har sett slettsnoken kvote seg rundt skåren for så å sluke den. Den sluker hoggormen også, sier hun.

– Hva om hoggormen biter først?

– Den biter ikke slettsnoken, og vi vet ikke hvorfor. Slettsnoken er desorientert i menneske med giften. Men dersom en slettsnok prøver å

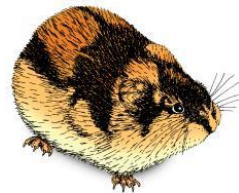
øke tallet bak kanten 3. Jeg vet at kommunen vil bygge ut området tett inn til festningen, og det kan være skummelt for bestanden. Slettsnoken er ikke veldig tålelig, og hvis gravenstakene kommer, kan hele bestanden rett og slett bli utryddet, grusser hun.

Ekspedisjonen begynner på museets parkeringsplass en snau time før. Beate Strøm Johansen rigger opp peletasturet for å få kontakt med noen av de radiomerkede snokene. Merkingen består av en knyttetlinn sender med antenne som er festet i halen til snoken med tape.

– Senderne varer i rundt 30 dager. Jeg mister kontakten med Dora her om dagen, sier Johansen. (Alle de merkede snokene har navn, slik som Bea, Hermin og Dennis).

– Bea hadde beveget seg opp på høyden ved kanten, og jeg frykter at muskelen kan ha korrumpert, sier hun. Syklistene og løse hunder

FAKTA

Slettsnok

- *Coreolita aculeata*
- Vår mest sjeldne slangeart. Finnes i et brett belte langs kysten fra Østfold til Stavanger
- Voksent individ veier cirka 75 grammer
- Kjønnene på to røtter markeres for langs ryggen. Farger: Vinterartere brun til grå
- Har næret fort skjellene er stette og glatte. Skallet og ryggen er rullede å ta på
- Har tenner, men ikke hoggtenner. Er ikke giftig, jakter som kverfanger ved å kveile seg rundt byttet
- Lever av slårer og spinnaker, men også forbiter, stinger og smågrønn
- Vinterdødt fra september-oktober til mars-april-mai
- Tåler svært fuktige områder og også gull

Signalene blir sterkere i poleapparatet til Beate Strøm Johansen. FOTO: TORLEIF ØKELAND

– Da har vi funnet slettsnok nummer #2 her! For en dag. Og du legger merke til at den ikke beveger seg når jeg klipper? Jeg ville ikke gjøre den noe vondt, forklarer hun.

Journalskitten tilføyer seg å holde den roye, småttlige slettsnokens mens den stadig får utsatt tospets som festet i radiopetleren. Det første hun gjør, er å bte seg godt fast i håndboken.

– Du må være forsiktig med den, oppfordrer zoologen når man blir noe ivrig etter å løse slangen kjett.

– Det er individuelt hvor bløtse de er. Jeg noterer at slange #2 biter ganske roye, sier hun.

TO PENSER

– De har fire rader med tenner i overkjeven, og her er det jo veldig tydelige mørket etter radene, sier hun og fotograferev slangebitet.

– Hvordan ser du forskjell på hann og hunn?
– Bak klakkåpningen har hannen litt bredere hale. Det er fordi den har to horn-pensler under skallet, og den har også litt lengre hale, forklarer hun.

Den myopplagde slettsnok nr #2 blir vesst og målt. De første le-vårene er det lett å følge med på voksten, og en slettsnok er ikke kjønnsmoden før den er sju år gammel.

– De kan bli 30 år gamle. Tenk på det. Etter dette prosjektet har jeg lyst å finne ut hvor de går i vinterkvare her, sier hun.

Nede på veten kommer en tur-gler med hunden i hånd. Zoolog-en nikker anerkjennende, og går ned i skiløsing. Den slipper hun løs den bleivillige slettsnoken under den samme stasjonen hun først ville gjennse seg under.

TEKST: TORLEIF ØKELAND
Foto: Økkeland/NTNU

Hosig orn forsøker å sluke journalskitten. FOTO: TORLEIF ØKELAND

Slettsnoken gaper pent opp for dia-prøve. FOTO: TORLEIF ØKELAND

sluke en slange som er større enn seg selv, vil begge de. Den spiser spinnaker også, og det er det ikke så mange andre arter som gjør. De smaker littet, forteller zoologen.

SLANGEN LEVER I DAG

Det piper høyfrekvent i boksen der hun går langs skinnegangen til museets ammunisjonstjen-buse. Han har fått peiling på en sende som ikke har beveget seg på noen dager, og den aktuelle snoken flykter død. Men så klarer Færevlandsvensens journalst ved litt krafting i musen å avdekke senderen som ormen åpenbart har ristet av seg.

– Ååå, nå ble jeg superhappy! Det betyr at han lever, jubler Beate. Hun legger fasett i notaboka, og skiveret sendevett til senere bruk. Nå peiler vi oss videre bortover mot kassett 3. mens under-tegnede larer på om det egentlig skal bli noe serm i dag.
– Jeg har gud tro på det siden

det regna såpass mye i gåt, sier hun. Pipeapparatet begrynes å gå fra seg stadig mer tydelige pip-eter hvert som vi nærmer ves-skiløsing.

– Ser, der er det en! Og en til, utbryter hun og spørter opp i tyllinga. Slangene er brune med mørke prikker på ryggen, og den ene prøver å gjemne seg. Det går ikke, og snart har den rittinerte zoologen en buktende håndfull av dobbel slettsnok i nevene.

KLIPPER I SNOKEN

– De legger ofte først stille og snoler på kamuffasjen. Og de er ikke like raske som for eksempel en buorm. Dermed er de ganske skabne, står hun fast. Den første ormen er den allerede radiomerkede Herman, mens slettsnok 2 er en hann som Beate nå marker for første gang. For å kjenne den igjen neste gang klipper hun små bukk i bukkjål-lene på undersida. Hvis den har fått sin skjellstatur av foretoren,